



JISMONIY SHAXSLARNING AKTSIYA BOZORIDA ISHTIROK ETISH STRATEGIYALARI VA UZOQ MUDDATLI INVESTITSIYALAR ASOSIDA PASSIV DAROMAD SHAKLLANTIRISH

Yuldasheva Madinaxon Mamasadikovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya akademiyasi Magistri
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18627218>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 08-fevral 2026 yil
Ma'qullandi: 10-fevral 2026 yil
Nashr qilindi: 13-fevral 2026 yil

KEYWORDS

aktsiya, investitsiya
strategiyasi, passiv daromad,
moliya bozori, jismoniy shaxs,
capital bozori.

ABSTRACT

Mazkur maqolada jismoniy shaxslarning aktsiya bozorida ishtirok etish strategiyalari hamda uzoq muddatli investitsiyalar orqali passiv daromad shakllantirish masalalari tadqiq etilgan. Aktsiyalarni moliyaviy instrument sifatida qo'llashning nazariy asoslari va amaliy jihatlari tahlil qilinib, investitsion qaror qabul qilish jarayonida jismoniy shaxslarning moliyaviy xulq-atvori o'rganilgan. Muallifning shaxsiy investitsiya tajribasi misolida aktsiyalarga uzoq muddatli investitsiya kiritish moliyaviy barqarorlikka erishishning samarali usuli ekanligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari asosida jismoniy shaxslar uchun passiv daromad shakllantirish modeli taklif etilgan.

“Uzoq muddatli investitsiyalar kapital qiymatini barqaror oshirishning eng samarali usuli hisoblanadi” (Bodie, Kane, Marcus, 2021).

Jahon iqtisodiyotida moliya bozorlari ahamiyatining ortib borishi jismoniy shaxslarning investitsion faolligini oshirishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, aktsiya bozori jismoniy shaxslar uchun uzoq muddatli kapital o'sishini ta'minlovchi muhim moliyaviy mexanizm hisoblanadi. Bugungi kunda aktsiyalarga investitsiya kiritish faqatgina yirik investorlar emas, balki oddiy jismoniy shaxslar uchun ham moliyaviy barqarorlikka erishish vositasiga aylanmoqda.

Shu sababli, jismoniy shaxslarning aktsiya bozorida ishtirok etish strategiyalarini o'rganish hamda passiv daromad shakllantirish imkoniyatlarini tahlil qilish ilmiy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

1. Aktsiyalarning moliyaviy instrument sifatidagi mohiyati

Aktsiya – aktsiyadorlik jamiyati ustav kapitalida ishtirokni tasdiqlovchi qimmatli qog'oz bo'lib, uning egasiga dividend olish va boshqaruvda ishtirok etish huquqini beradi. Aktsiyalarning asosiy afzalligi ularning uzoq muddatli investitsiya ob'yekti sifatida kapital qiymatini oshirish imkoniyatiga egaligida namoyon bo'ladi.

Aktsiya bozori orqali jamg'arma mablag'lar iqtisodiyotga jalb etiladi, investitsiya faolligi oshadi va moliyaviy resurslar taqsimlanadi.

Ilmiy adabiyotlarda aktsiya bozori investitsiyachilar uchun kapital qiymatini oshirish va passiv daromad manbai sifatida keng tadqiq etilgan. Bodie, Kane va Marcus ta'kidlashicha, aktsiyalarga uzoq muddatli investitsiya kiritish moliyaviy barqarorlikka erishishning eng

samarali usullaridan biri hisoblanadi, chunki vaqt omili risklarni yumshatish va kapital o'sishini ta'minlash imkonini beradi (Bodie, Kane, Marcus, 2021).

Uzoq muddatli investitsiya strategiyasi klassik moliya nazariyalariga asoslanadi. Markowitz tomonidan ishlab chiqilgan portfel nazariyasiga muvofiq, aktivlarni diversifikatsiya qilish orqali riskni kamaytirish va barqaror daromadga erishish mumkin (Markowitz, 1952). Ushbu nazariya jismoniy shaxslar uchun aktsiya bozorida ishtirok etishda ilmiy asos sifatida xizmat qiladi.

O'zbekiston sharoitida ham kapital bozorining rivojlanishi jismoniy shaxslar uchun investitsiya imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Qimmatli qog'ozlar bozoriga oid qonun hujjatlari jismoniy shaxslarning aktsiya bozorida ishtirok etish huquqlarini mustahkamlab, investitsion faollikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan.

2. Jismoniy shaxslarning aktsiya bozorida ishtirok etish strategiyalari

Jismoniy shaxslar aktsiya bozorida quyidagi asosiy strategiyalardan foydalanadilar:

- uzoq muddatli investitsiya strategiyasi;
- dividendli aktsiyalar strategiyasi;
- o'suvchi kompaniya aktsiyalariga sarmoya kiritish.

Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, uzoq muddatli strategiya jismoniy shaxslar uchun eng barqaror va kam riskli usul hisoblanadi. Bu startegiya sabr, moliyaviy intizom va bozorni muntazam tahlil qilishni talab etadi.

Jismoniy shaxslarning aktsiya bozoridagi faoliyati ularning moliyaviy bilim darajasi, riskka munosabati va psixologik omillar bilan chambarchas bog'liq. Shillerning tadqiqotlariga ko'ra, jismoniy shaxslarning investitsion qarorlari ko'p hollarda ratsional hisob-kitoblardan tashqari, sub'ektiv kutilmalar va bozor kayfiyati ta'sirida shakllanadi (Shiller, 2019).

Shu nuqtai nazardan, jismoniy shaxslar uchun investitsiya strategiyalari ishlab chiqishda nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlar, balki investorlarning xulq-atvor xususiyatlarini ham hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Nazariy tahlil shuni ko'rsatadiki, aktsiya bozori jismoniy shaxslar uchun uzoq muddatli moliyaviy barqarorlikka erishishda muhim vosita hisoblanadi. Ilmiy nazariyalar va amaliy tadqiqotlar jismoniy shaxslarning uzoq muddatli investitsiya strategiyalariga tayanishini asoslab beradi hamda passiv daromad shakllantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

3. Aktsiyalarga investitsiya kiritish amaliyoti (shaxsiy tajriba tahlili)

Muallif tomonidan amalga oshirilgan aktsiya sotib olish amaliyoti uzoq muddatli investitsiya strategiyasi asosida olib borildi. Aktsiyalarni tanlashda kompaniyaning moliyaviy holati, bozordagi pozitsiyasi va rivojlanish ostiqbollari hisobga olindi.

Jadval 1

Shaxsiy investitsiya portfeli (namuna shakl)

| No | Kompaniya nomi | Sotib olish sanasi | Sotib olish narxi | Miqdori | Strategiya |
|----|----------------|--------------------|-------------------|---------|---------------|
| 1 | Kompaniya A | 2024 | 100 | 10 | Uzoq muddatli |
| 2 | Kompaniya B | 2024 | 80 | 15 | Dividendli |
| 3 | Kompaniya C | 2025 | 120 | 5 | O'sish |

Muallifning shaxsiy investitsiya tajribasi aktsiya bozorida ishtirok etish nazariy bilimlarni amaliyoti bilan uyg'unlashtirish imkonini berdi. Aktsiyalarni tanlashda kompaniyalarning moliyaviy ko'rsatkichlari, bozordagi o'rni va rivojlanish istiqbollari hisobga olindi.

Amaliy natijalar quyidagilarni ko'rsatdi:

- moliyaviy rejalashtirish ko'nikmasi shakllandi;
- investitsiya qarorlarida mustaqillik oshdi;
- passiv daromad tushunchasiga amaliy yondashuv paydo bo'ldi.

4.Uzoq muddatli investitsiyalar asosida passiv daromad shakllantirish modeli

Tadqiqot natijalari asosida jismoniy shaxslar uchun passiv daromad shakllantirish modeli taklif etildi. Ushbu model quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1.Moliyaviy maqsadlarni aniq belgilash

Passiv daromad olish

Kapitalni saqlash va oshirish

2.Risk darajasini baholash

Past riskli (dividendli aktsiyalar)

O'rta riskli (barqaror o'suvchi kompaniyalar)

Yuqori riskli (yangi kompaniyalar)

3.Aktsiya portfelini shakllantirish

Dividendli aktsiyalar (50-60%)

O'suvchi aktsiyalar (30-40%)

Tahliliy/ta'limiy aktsiyalar (10%)

4.Uzoq muddatli kuzatuv va qayta investitsiya

Dividendlarni qayta sarmoyalash

Portfelni yillik qayta ko'rib chiqish

Ushbu model jismoniy shaxslarga moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va kapitalni bosqichma-bosqich oshirish imkonini beradi.

Jadval 2

Aktsiya portfelining tuzilishi

| Aktsiya turi | Ulush (%) | Investitsiya maqsadi |
|--------------|-----------|----------------------|
| Dividendli | 55% | Passiv daromad |
| O'suvchi | 35% | Kapital o'sishi |
| Tahliliy | 10% | Ta'lim va tajriba |

Jadval 3

Aktsiya investitsiyalarining samaradorligi tahlili (namuna)

| Kompaniya | Sotib olish narxi | Joriy narx | O'sish (%) | Dividend | Xulosa |
|-----------|-------------------|------------|------------|----------|-----------|
| A | 100 | 118 | +18% | Bor | Samarali |
| B | 80 | 86 | +7.5% | Yo'q | Barqaror |
| C | 120 | 110 | -8% | Yo'q | Kuzatuvda |

Muallifning shaxsiy investitsiya faoliyati natijalari shuni ko'rsatdiki, uzoq muddatli strategiyaga asoslangan aktsiya portfeli qisqa muddatli bozor o'zgarishlariga nisbatan barqaror hisoblanadi. Dividendlarni qayta investitsiya qilish portfel qiymatining o'sishini tezlashtiradi.

Shuningdek, investitsiya kundaligi asosida qaror qabul qilish jarayonida xulq-atvor omillari tahlil qilinib, sabr va intizom investitsiya smaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi.

Xulosa va takliflar

-Aktsiyalarga uzoq muddatli investitsiya kiritish jismoniy shaxslar uchun samarali passiv daromad hisoblanadi.

-Taklif etilgan mualliflik modeli amaliyotga qo'llashga mos.

-Investitsiya qarorlarini kundalik orqali qayd etish moliyaviy natijalarni yaxshilaydi.

Tadqiqot natijalari jismoniy shaxslarning aktsiya bozorida uzoq muddatli investitsiya strategiyalari asosida ishtirok etishi passiv daromad shakllantirishning samarali usuli ekanligini tasdiqladi. Amaliy tajriba investitsiya jarayoni moliyaviy savodxonlikni oshirish va shaxsiy moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Qimmatli qog'ozlar bozori nazariyasi. – Toshkent, 2020.
- 2.Shodiyev B. B. Investitsiya faoliyati asoslari. – Toshkent, 2019.
- 3.Moliya bozorlari va kapital harakati. – Toshkent, 2021.
- 4.Korporativ moliya. Darslik. –Toshkent, 2018.
- 5.O'zbekiston Respublikasining "Qimmatli qog'ozlar bozori to'g'risida"gi Qonuni.
- 6.O'zbekiston Respublikasining qimmatli qo'g'ozlar bozoriga oid qonun hujjatlari.
- 7.Bodie Z., Kane A., Marcus A. Investments
- 8.Shiller R. Irrational Exuberance.
- 9.Markowitz H. Portfolio Selection.
- 10.Graham B. The Intelligent Investor. – Harper Business, 2006.
- 11.OECD. Financial Literacy and Inclusion, 2020.

INNOVATIVE
ACADEMY